

Des de l'Arxiu

Documents de Sabadell a l'Archivo Histórico General de la Guerra Civil (Salamanca)

Joan Comasòlivas i Font. Director de l'AHS

238

Introducció

El dijous 18 de gener de 2006 es va presentar a l'Auditori del Vapor Badia l'exposició itinerant sobre la recuperació dels documents de Salamanca, exposició organitzada per la Generalitat de Catalunya i el Departament de Cultura de l'Ajuntament de Sabadell amb la col·laboració d'Òmnium Cultural i de l'Arxiu Històric de Sabadell. L'acte comptà amb la presència del Sr. Ramon Alberch i Fugueras, subdirector general d'Arxius i Documents i cocomissari de l'exposició. Amb una explicació ben estructurada i amena, com ja ens té acostumats, el Sr. Ramon Alberch i Fugueras es referí a la constitució, el 1938, a mesura que les forces feixistes anaven avançant, del *Servicio de Recuperación de Documentos*, que només a Barcelona efectuà més de 1.600 requisos de documents en ateneus, sindicats, associacions, etc. Els escorcolls i les requisos es feren especialment rellevants en les entitats amb alguna significació política i, naturalment, en aquelles que obsessionaven el dictador: les lògies maçòniques i els naturistes. Les requisos s'estengueren a tot Catalunya amb una finalitat doble: la més immediata, la de nodrir el nou règim de dades que permetessin exercir la repressió duríssima que seguí al final de la guerra. L'altre, el botí, perquè es fou "generós" amb la requisa, compronent documentació històrica que datava de segles enrere i bibliote-

ques completes, com ara la biblioteca privada de Rovira i Virgili. En total, ni més ni menys que unes 170 tones de documents de les quals, per acabar-ho d'adobar, la meitat foren cremades quan se'n descartà l'interès. La ubicació a Salamanca és relativament casual. Havia estat la seu del govern feixista i a més hi havia una bona comunicació ferroviària, cosa que facilitaria el trasllat dels documents.

El resultat del buidat informatiu sistemàtic sobre els papers fou la constitució, en aquest mal anomenat Arxiu, de 3.000.000 de fitxes personals amb dades de tot ordre que van servir efectivament per jutjar i condemnar milers de persones. Hom no deixa de sorprendre's que el gran gruix dels represaliats foren regidors d'ajuntaments de petites dimensions, presidents de sindicats agrícoles, etc., el gran delictes dels quals havia estat, senzillament, participar en la vida pública de la manera que el sistema democràtic els ho permetia. I tenir una opinió contrària al règim. Després, fullejant les fitxes hom pot veure errors delirants dels funcionaris que buidaven la documentació, com un jove estudiant que fou fitxat per constar en una llista d'alumnes d'un curs de llengua catalana organitzat per una entitat barcelonina...

Les primeres iniciatives per al retorn d'aquests documents a Catalunya daten de 1980. No fou, tanmateix fins a l'any 1995 que el govern socialista, amb Carme Alborch de ministra de Cultura, acceptà en

Consell de Ministres de retornar la documentació de la Generalitat de Catalunya. Finalment, l'aldarull que suscità aquest acord entre la població salmantina féu que l'acord no s'executés. L'entrada del govern del PP va significar un pas enrere en les esperances de retorn. La darrera negativa de l'Estat a les reivindicacions esmentades es produí el dia 22 de juliol de 2002. Aquesta vegada, però, la decisió generà una reacció considerable de la població civil –i de tots els partits polítics (excepte el PP) i els sindicats–, que es traduïren en nombrosos actes públics i desplaçaments a Salamanca liderats per l'anomenada “Comissió de la Dignitat”. Recordem que aquesta fou presentada a Sabadell el desembre d'aquell mateix any, a la seu d'Omniun Cultural.

És públic el llarg procés d'estira-i-arronsa per al retorn, en què el Partido Popular va convertir aquests papers en un símbol de la victòria franquista a través de les famoses paraules del Sr. Torrente Ballester, historiador: “*esto es vuestro por derecho de conquista*”. Reiterem que, en aquest llarg procés, foren determinants les actuacions, a voltes contundents, de la Comissió de la Dignitat. Entretant, polítics, historiadors (no sempre amb el mateix encert) i el col·lectiu d'arxivers, ja fos individualment, ja entorn de l'Associació d'Arxivers de Catalunya, havien anat creant opinió pública i havien desmentit alguns arguments pretesament tècnics com ara el que presumptament es desmembraria la unitat d'arxiu, quan és ben sabut que no hi ha cap arxiu que es constitueixi per la força de les armes, sinó de manera natural per l'exercici de les funcions pròpies de cada persona física o jurídica. Dit d'altra manera, la col·lecció de documents de Salamanca havia trencat la unitat de milers d'arxius extraient els documents del seu lloc natural.

L'exposició presentada el 18 de gener mostrava tot aquest procés a través de diversos plafons i la projecció de 4 audiovisuals encadenats, i conclouïa advertint que aquest és un procés que no està tancat, i que tot just s'està treballant per tal que als documents de la Generalitat, que són els únics restablerts el gener de 2006, els segueixin la resta de documents de sindicats, associacions i particulars. Recordem,

per exemple, que Carles Fontserè ha mort sense veure acomplert el seu somni que els seus cartells li fossin retornats.

Seria natural que, després de tota aquesta explicació, algú es preguntés: hi ha documentació de l'Ajuntament de Sabadell, a Salamanca? Hi ha sabadellencs fitxats, a l'Arxiu de Salamanca?

Fou per contestar aquesta pregunta i com a conseqüència de la moció d'adhesió de l'Ajuntament¹ de Sabadell a la reclamació del retorn dels anomenats papers de Salamanca que, el novembre de 2002, vaig realitzar personalment un desplaçament a aquest arxiu per efectuar les consultes pertinents. Quin fou el resultat?

Permeteu-me, abans d'entrar en matèria, una anècdota, tanmateix prou significativa: quan anàrem a l'Arxiu de Salamanca, de 7 usuaris de l'*Archivo*, 6 procedíem de Catalunya.

239

La consulta dels fons

Condicions d'accés

Per tal d'accedir a la consulta dels fons cal tenir la “*Tarjeta nacional de Investigador*” expedida per un Centre Arxivístic dependent del Ministerio de Cultura a títol personal.

Un cop a l'Arxiu de Salamanca, ens va caldre omplir un imprès específic per a la consulta dels fons.

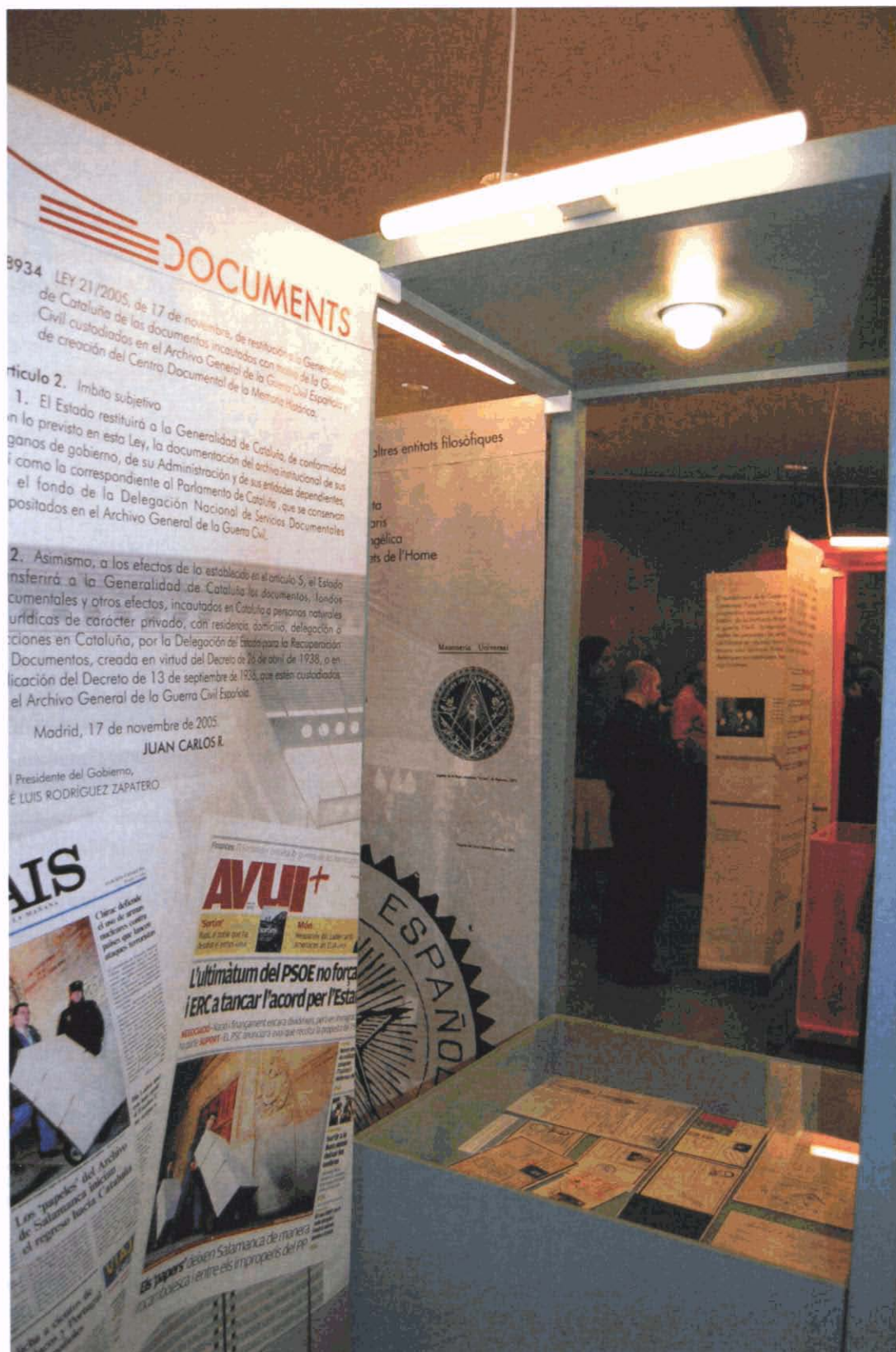
L'edifici

La seu de l'*Archivo General de la Guerra Civil* es troba ubicat al c. de Gibraltar, 2, de Salamanca, en un lloc força cèntric i accessible darrere la catedral. Es tracta d'un palau d'època barroca completament rehabilitat que, entenc, aconsegueix perfectament la seva comesa, per bé que aquesta afirmació es fa a títol merament indicatiu, sense conèixer-ho a fons.

Les infraestructures

La seu de l'*Archivo* disposa d'una sala de consulta moderna i espaiosa, amb mobiliari nou i de bona qualitat, amb una capacitat aproximada de 12 punts de lectura. Bona il·luminació i bona climatització.

¹ Moció d'adhesió a la Comissió de la Dignitat pel retorn dels papers de Salamanca, 29 de juliol de 2002.

Fotografies 1-3. Exposició "El retorn dels documents confiscats a Catalunya", que es va poder veure a la Biblioteca Vapor Badia de Sabadell durant el mes de gener de 2007. Autora: Marta Pubill. Procedència: *Diari Més Sabadell*.

L'organització del servei

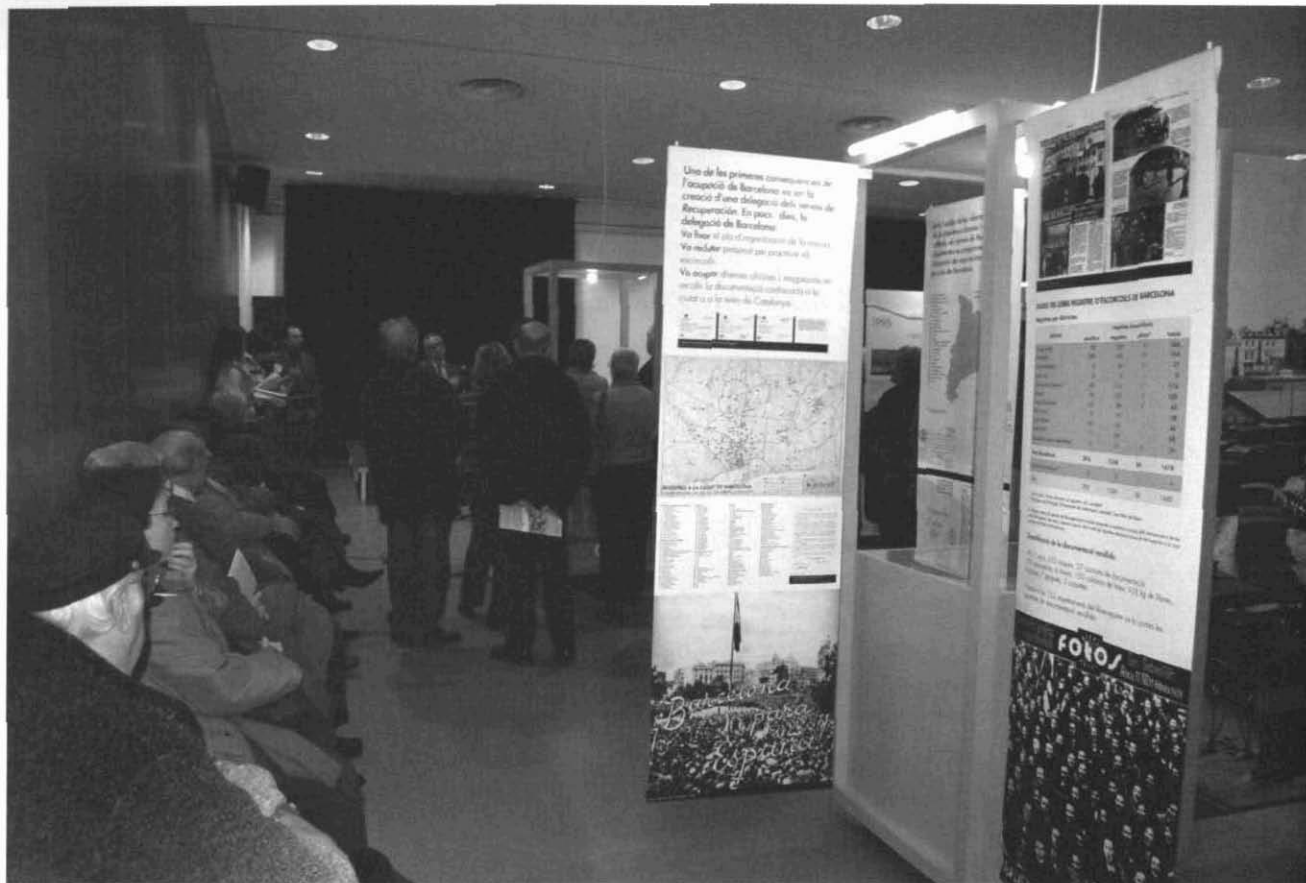
El servei és obert ininterrompudament al llarg de tot el dia, de dilluns a dijous de vuit, a dos quarts de nou, i els divendres fins a tres quarts de vuit, i és atès per personal desigualment qualificat en funció de les hores d'atenció al públic. La generació de les butlletes de comanda de manera automàtica, a través d'un ordinador, és com a mínim xocant, puix que els instruments de descripció són tots manuals, alguns contemporanis a l'ingrés dels documents a l'Arxiu. D'altra banda, s'hi observen processos absurds, com ara el fet d'haver de fer les comandes informàtiques en un extrem de la sala i haver-les de signar a l'altre extrem un cop impreses.

Instruments de descripció i documentació consultada

Inventari de documents de la Generalitat de Catalunya a l'Archivo Histórico Nacional sección Guerra Civil, Barcelona: Generalitat de Catalunya, 1992. (Guies, Inventaris i Catàlegs de l'Arxiu Nacional de Catalunya; 1).

Com el seu nom indica, es tracta de documents provinents del fons o arxiu de la Generalitat de Catalunya.

Un índex toponímic remet als documents següents sobre Sabadell:

215/1. Sabadell. *Acompaña un plano del edificio propiedad de Enric Rocamora, calle Indústria 24-26 de Sabadell y otro del Consultori de Puericultura i Maternologia de la misma ciudad.* 178 docs.

279/5. 1936-38. Departament de Sanitat i Assistència Social. Correspondència sobre assistència i ajuts a refugiats creuada entre l'Oficina Administrativa del Comitè d'Ajut als refugiats núm. 38 i 5) els Comitès locals d'ajut als refugiats de les Borges Blanques, Girona, Lleida, Manresa, Sabadell, Tarragona, Tremp i Vilafranca del Penedès. 55 docs.

100/2. 1936-39. Oficis i telegrams sobre assumptes relacionats amb trasllats de presos i detinguts per a efectuar la pràctica de diligències judicials i celebració de vistes orals de judicis, i sol·licituds d'informació

relatives a la situació i localització de reclusos creuats entre el Comitè de Serveis correccionals i els jutjats i tribunals següents: 2) Jutjats de 1a Instància i Instrucció de Sabadell, Sant Feliu de Llobregat, Santa Coloma de Farners i Santa Coloma de Gramenet. 44 docs.

59/1-3. 1937-39. *Oficios sobre funcionamiento y mantenimiento de los centros, asuntos relacionados con funcionarios de los mismos y movimiento de presos, cruzados entre el Comité de Servicios correccionales i 3) Preventori Judicial de Sabadell.* 167 docs. + 164 docs. + 134 docs.

75/1. 1936-38. *Expedientes referentes a partes diarios de estado numérico de los reclusos existentes en los siguientes establecimientos penitenciarios: 1) Preventori Judicial de Sabadell.* 472 docs.

85/1 1937-38. Preventori Judicial de Sabadell.

90/4. 1937-38. *Expedientes personales promovidos por la Dirección General solicitando información a los diferentes establecimientos penitenciarios de Cataluña sobre localización y situación legal de determinados presos*. 102 docs. 4) *Preventorios Judiciales de Manresa, Mataró, Olot, Puigcerdà, Reus, Sabadell, Sant Feliu de Llobregat, Seu d'Urgell, Solsona, Tarragona, Terrassa, Tortosa, El Vendrell y Vic*. 48 docs.

132/1. 1936-39. *Fichas de ingreso y penales de reclusos de los siguientes establecimientos penitenciarios*: 1) Preventori Judicial de Sabadell. 79 docs.

Documents de la Sección Político-social de Barcelona

(Volum total de la Secció: 1879 lligalls.)

L'únic document explícit sobre Sabadell és un que s'intitula "*Pleno Regional de Sindicatos del 24-30 de abril*" (Sig. B-932).

Tanmateix, el contingut heterogeni de la secció i la manca de concreció a les descripcions fa pensar que n'hi pugui haver molts més.

A continuació presentem alguns assentaments escollits per donar una idea de l'abast, la diversitat i l'interès dels documents continguts:

- Informes CNT-AIT-FIJL.
- Informacions d'agències informatives.
- Situació política a Europa.
- Relació de sacerdots morts (pels republicans).
- Indivíduos de la c. de Seguridad y Asalto proposats per la CNT.
- *Actas del Pleno Nacional de Fuerzas Armadas (Valencia)*.
- Butlletins d'informació de diferents ministeris.
- Informes sobre esglésies d'Osca, de Badajoz.
- Relacions d'afiliats a sindicats.
- *Relación de objetos de arte destinados a la exposición de arte medieval catalán en París*.
- Informes sobre particulars.
- Inventaris d'armes.
- Propaganda radiada.
- Oficis del govern d'Euskadi.

- Informe de funcionaris amb la seva actuació política.
- *Gobierno de Euzkadi: Asistencia Social. Correspondencia entre José Jáuregui, secretario del gobierno de Euzkadi, y Manso Velasco, delegado de dicho gobierno en Francia, relacionado con peticiones de pasaportes para el traslado a Francia de los titulados ciudadanos vascos*.
- *Fichas con filiaciones de metalúrgicos CNT-AIT. Lugar dónde trabajan, partido y sindicato dónde pertenecen*.
- *Libro de cotización de la Agrupación Socialista de refugiados asturianos*.
- *Servicios correccionales de Cataluña: Preventorio Judicial de Barcelona: Fichas con filiaciones de reclusos por diferentes delitos*.
- Incautacions de finques urbanes.
- Govern d'Euskadi: informes, memòries, expedients de cobrament de pensions.
- Repressió del contraban.
- Consell Municipal de Reus: projectes d'urbanització.
- Llibre d'Actes de la Federació Gràfica Espanyola.
- *Socorro Rojo Internacional. Actas y correspondencia*.
- *Diversos escritos relacionados con la causa foral y la 1ª guerra carlista (Guipúzcoa)*.
- *Dirección General de Prisiones, documentación varia sobre campos de trabajo*.
- *Izquierda Republicana: libros de actas, relación de afiliados, solicitudes*.
- *Afiliados panaderos, destajistas, Sindicato Único de Comunicaciones*.
- *Generalidad de Cataluña. Industrias textiles. Actas, correspondencia*.
- *Espionaje. Informaciones Frente Popular, milicianos extranjeros*.
- *PSUC. Filiaciones e informes del personal perteneciente al mismo*.
- Contractes de vapors russos durant la guerra.
- JSU: afiliats, credencials, peticions d'aprenentatge a l'Escola d'Aprenents d'aviació, correspondència particular d'afiliats.
- Afiliacions al Centre de Dependents del Comerç, UGT-CNT Barcelona.
- Agrupació socialista de refugiats asturians.

- Subsidis.
- *Política separatista.*
- *Correspondencia dirigida a don José Aguirre sobre el estatuto vasco por personas pertenecientes la mayor parte al PNV.*
- *Gobierno de Euzkadi: correspondencia con las delegaciones de Inglaterra, URSS, Chile, Noruega, París, Bayona y Hendaya con las consejerías de Hacienda, Trabajo, Previsión, Comunicación, Asistencia Social, Orden Público, Jefatura de Policía y Comisión Intermunicipal.*
- *Correspondencia gubernativa y particular del secretario del gobierno vasco Julio Jáuregui.*
- *Consorcio de la Zona Franca del Puerto de Barcelona.*
- *Informes sobre los movilizados y marcha de las operaciones de los frentes de Aragón y Cataluña.*
- *Una carta a Stalin agradeciéndole la ayuda que presta a la zona roja dirigida por el abogado de la Delegación de Euzkadi.*
- *Socorro Rojo Internacional de Cataluña: filiaciones y correspondencia.*
- *Ateneo Pi y Margall. Registro de socios, libro de actas, estatutos del Ateneo y correspondencia.* (Una nota diu: "AIT. Documentos desaparecidos antes del 1981" [sic].)
- *Comité catalán pro ejército popular. Tarjetas de reclutamiento.*
- *Juzgado Especial de Represión del Contrabando.*
- *Partido Comunista y Amigos de la URSS. Actas, certificados y correspondencia.*
- *Nueva Galicia, portavoz de los antifascistas gallegos.*
- *Relación de firmas de niños de la Escuela de Poboleda que testimonian su agradecimiento a la URSS por la ayuda prestada a la República de Cataluña en la lucha contra el fascismo.*
- *Comisaría de Fronteras y Puertos.*
- *Un libro de socios de Pintores (UGT) de Tarragona.*
- *Estrangers al servei de la República.*
- *Correspondencia dirigida a Federica Montseny de diferentes partidos y particulares. Recomendaciones y felicitaciones.*
- *Federica Montseny. Correspondencia dirigida a la misma por personal, la mayoría de ellos de ideas anarquistas.*
- *Esquerra Republicana Catalana. Correspondència administrativa.*
- *Idem, certificados, credenciales y avales. Correspondencia varia perteneciente al Socorro Rojo Internacional (...). Cartas dirigidas a Dolores Ibárruri "La Pasionaria" por personas simpatizantes suyas (...).*
- *Estatuto de la Asociación de Amigos de la Unión Soviética de Cataluña...*
- *Més documents sobre Frederica Montseny.*
- *Libro de socios vegetarianos y naturistas de Cataluña.*
- *Agrupación de mujeres libres. Artículos dirigidos para publicar al director del periódico "Frente Rojo".*
- *Evacuados del País Vasco.*
- *Relación de Trabajadores de la Tierra, UGT, de Gerona.*
- *Relacions de nens evacuats a l'estranger.*
- *Comité Ejecutivo Popular de Valencia.*
- *Expedients de determinació de responsabilitats. Generalitat de Catalunya.*
- *Antecedentes de la causa seguida contra Indalecio Prieto por los sucesos de octubre de 1934.*
- *Correspondencia varia de la Asociación de Intelectuales para la Defensa de la Cultura.*
- *Més correspondència a Frederica Montseny.*
- *Gremi de professors particulars de Catalunya. Llibre d'actes de 1909 i 1910.*
- *Federación Gráfica Española. Libro de Actas del Comité de Madrid, 1911-18.*
- *Libro de afiliados al Sindicato Único de Trabajadores de Villafranca del Panadés, con anterioridad al 9 de junio de 1931.*
- *Actas del Sindicato de Trabajadores de la Tierra de Cataluña.*
- *Elección de Diputados a Cortes de la República.*
- *Actas de votación de Barcelona.*
- *Reglament del Centro Republicano Autonomista del Vendrell (1898).*
- *Libro de socios del Sindicato de la Piel de Igualada.*
- *Ídem del Sindicato Obrero de Sant Feliu del Llobregat.*
- *Colonia Escolar (relación de niños inscritos) CNT-FAI de la Federación de Campo Bajo (Baix Camp). Filiació a diferents sindicats.*

- *Libro de Actas del Comité económico del Teatro, CNT, de Barcelona.*
- *Informe sobre el castillo de Perpetua de la Moguda destinado a Campo de Concentración.*
- *Carnets de la CNT-AIT anteriores al Movimiento Nacional de Julio de 1936.*
- *Ídem UGT anteriores y posteriores.*
- Carnets d'altres sindicats (alguns, amb fotografies).
- Afiliats a ERC.

Documents de la Sección Político-social de Madrid

(Volum total de la Secció: 2964 lligalls.)

El catàleg de documents d'aquesta Secció té unes 500 pàgines. Al final, hi ha un índex toponímic. En referència a Sabadell, trobem les entrades:

- Marcel·lí Domingo, Correspondència.
- Marcel·lí Domingo, *Recomendaciones.*

És impossible, però, veure'n tot el contingut a través de la descripció, sovint genèrica, dels documents. Com veurem, la majoria de referències a personatges de Sabadell que hem trobat provenen d'aquesta secció i, en canvi, no les hem trobat en aquest catàleg.

Fitxers personals i documentació de referència

L'Arxiu de Salamanca compta amb un fitxer personal amb més de 3.000.000 de fitxes elaborades a efectes repressius. Podríem dir que aquest és el nucli o l'única cosa que es podria considerar adequat que fos conservat a l'Arxiu de la Guerra Civil.

El fitxer és inaccessible directament, i cal facilitar el nom de les persones buscades als arxivers de la institució per tal que aquests facin la recerca internament. Des de Sabadell, ens havíem proveït ja d'un nodrit llistat de noms corresponents al primer Ajuntament republicà, al Comitè Local de Defensa de 1936 i a l'Ajuntament d'octubre de 1936. En total, s'ha fet la recerca sobre 82 personatges sabadellencs:

Membres de l'Ajuntament
constituït el 15 d'abril de 1931:

Alcalde: Salvador Ribé i Garcia CER (CRF)
Primer tinent d'alcalde: Jaume Ninet Vallhonrat CER (CRF)
Segon tinent d'alcalde: Josep Vilanova Reig CER (CRF)
Tercer tinent d'alcalde: Joan Balart Armengol CER (CRF)
Quart tinent d'alcalde: Joan Mora Adserà CER (CRF)
Cinquè tinent d'alcalde: Josep Soley Vallhonrat CER (CRC)
Sisè tinent d'alcalde: Francesc Camps i Creus CER (CRF)
Setè tinent d'alcalde: Valentí Gorina Comadran
Vuitè tinent d'alcalde: Antoni Rúbies Portabella CER (FRR)
Síndic: Joan Valls Vidal CER (CCR)
Subsíndic: Joan Baulenas Mañosa CER (CRF)

Regidors:

Emili Tintó Farrés CER (CRF)
Marcel·lí Elias Paloma CER (CRF)
Joan Morral Pelegrí CER (CRF)
Isidre Crusafont Domènech CER (CRF)
Josep Solà i Puig CER (CRF)
Francesc Pascual Sallent CER (CRF)
Magí Marcè Sagarra CER (CRF)
Pere Mampel Martí CER (FRR)
Jeroni Farré Colomina CER (FRR)
Marc Ubach Farell CER (FRR)
Sebastià Boix Obach CER (CCR)
Manuel Buxeda Garí-Montllor CER (CCR)
Esteve Pujol Boixades CER (CCR)
Ferran Sotora Salvadó CER (CCR)
Joan Baptista Ruiz Castella CER (CCR)
Josep M. Sampere Gorina CER (CCR)
Jacint Martí Moragas CER (CCR)
Josep Codina Duran CER (CCR)
Pere Moratons Domènech CER (CCR)
Joan Farreres Grané CER (CCR)
Arnau Izard Llonch CER (CCR)
Antoni Jané Domènech CER (CCR)

Sigles:

CER: Coalició d'Esquerres Republicanes
CC: Candidatura Catalanista
CRF: Círcol Republicà Federal
FRR: Fraternitat Republicana Radical
CCR: Casal Català Republicà
CRC: Centre Radical Català

Fotografia 4. *Jaume Camps i Illa (Sabadell, 1910 - Mèxic, 1984). Administratiu, economista i polític, s.d. Autor desconegut. (AHS. Fons Ricard Simó Bach).*

Fotografia 5. *Josep Dencàs i Puigdollers, s.d. Fotografia extreta de: Gran Enciclopèdia Catalana, vol. 6, p. 120.*

Constitució del Comitè Local de Defensa (CLD), 23 de juliol de 1936:

Joan Miralles, alcalde i delegat d'ordre públic

FLS Josep Moix Regàs, president
[dirigent del PSUC i de la UGT. Alcalde (1936-1938) i ministre de Treball (1938)]

Josep Pardell Bartolomé

Antoni Bernat Rius

CNT Antoni Silvestre Franco

Joan Geniva Giménez

FAI Edgard Ricetti Escandella

UGT Celestí Fabregat Mor

Partits de classe

POUM Galileu Molins i Ventura
Ricard Bernat Setó

CRF Joan Pont Padrós (secretari)

ERC Josep Esteve Aguiló

Forces polítiques

CNT ~

POUM

PSUC (23 de juliol de 1936): USC, PCC, PCP, Federació
Catalana del PSOE

PRE (Partit Republicà d'Esquerres): Esteve Gené,
Ramon Jou

Casal Català d'Esquerres (ERC)

ACR

Constitució del nou Ajuntament, octubre de 1936:

FLS

Alcalde

Josep Moix Regàs

SS Municipals

Miquel Bertran Olear

Proveïments

Josep Rosas Vilaseca

Ricard Fornells Francesc

Assistència ciutadana

Manuel Farràs Paró

Finances

Jaume Camps Illa

Joan Vila Comas

Francesc Abad Samper

Joan Lazcano Garriga

Obres Públiques

Pere Manyé Albertí

Santiago Lloret Portés

CNT

Bartomeu Barnils Serret

Antoni Silvestre Franco

Treball

Josep Marés Claparols

Indústria de Guerra

Josep Cinca Vilagener

Santiago Pallàs Berengué

Economia

Bru Lladó Roca

Genís Jara Pérez

Ramon Calopa Tejuela

Sanitat

Josep Ibáñez Cargallo

ERC i CRF

Cultura

Salvador Sarrà Serravinyals (ERC)

Defensa

Josep Esteve Aguiló (ERC)

Sebastià Arderius Colomer (ERC)

	Joan Álvarez de Lara Campmajor (CRF) Joan Miralles Orrit (CRF)
ACR	Joan Sangres Serarols Feliu Prats Grané
PSUC	Joan Garcia Grau Vicenç Santonja Català
POUM	Ramon Arreu Vidal Josep Farràs Estefanell
URbs	Joan Masferrer Medí Josep Picañol Ripoll

Fotografia 6. Josep Moix i Regàs, s.d. Autor desconegut (AHS. Fons Ricard Simó Bach).

Resultats de la recerca

Es localitzaren fitxes personals dels personatges següents, presentats per ordre alfabètic (s'hi transcriu la informació proporcionada a les fitxes i alguns detalls extrets de la consulta directa dels documents a què es refereixen les fitxes):

– Jaume Camps Illa²

“Comisario Delegado de Guerra del 3r Centro de Instrucción y Reserva de Sanidad Militar”.

SM, Leg. 10.775, fol. 80.

“Afiliado al PSU de C. Radio Barcelona”.

Carp. 776, fol. 167, PS Barcelona.

“Comisario de Sanidad del Ejército Rojo”.

Carp. 3615, expt. 23 SM.

Ídem a la primera descripció. Carp. 2501, expt. 36 SM.

– Josep Dencàs i Puigdollers³

“Aparece en un fichero de recomendaciones de Galarza”.

Leg. 1733, fol. 602, PS Madrid, UI 204.

Hi ha una referència que diu: “En 2 de febrero de 1932, recomienda a Severiano Vázquez para cartero de Alesanco (Logroño)”.

– Ricard Fornells Francesc⁴

“Sindicalista. Vocal jurado del Tribunal Popular de

Responsabilidades Civiles”.

Político-Social Madrid, leg. 3231, expt. 27, fol. 2.

– Josep Moix i Regàs⁵

“Figura expediente del Aspirante a Teniente Auditor César Sentías Ballester”.

SM, Sección Militar, leg. 4466, exp. 260, UI 629.

“Figura como alcalde de Sabadell afiliado a ERC”.
Carp. 1432, fol. 460, PS Barcelona.

No es va poder consultar la documentació de referència per raó de no ésser la documentació al seu lloc de referència (probablement, havia estat utilitzada per preparar l'exposició *Propaganda en Guerra*).

– Josep Jové

“Dirige correspondencia a Marcel·lí Domingo”.

Tarragona, 30.09.1931. PS Madrid. Leg. 3266, exp. 63, tomo 15, fol. 1-2-3.

2 (Sabadell, 1910 - Mèxic, 1984). Administratiu, economista i polític. Conseller de Finances de l'Ajuntament de Sabadell durant la Guerra.

3 (Vic, 1900 - Tànger, 1966). Metge. Conseller de la Generalitat de Catalunya durant els anys 1933-1934.

4 Conseller d'Economia a l'Ajuntament de Sabadell durant el 1937.

5 (Sabadell, 1898 - Praga, 1973). Obrer tèxtil i destacat líder sindicalista. Fou alcalde de Sabadell de 1936 a 1938.

Fotografia 7. Jaume Ninet i Vallhonrat (Sabadell, 1893 - Martorell, 1936). Industrial metal·lúrgic, s.d. Autor: Foto Studio José Alonso. (AHS. Fons Ricard Simó Bach).

"Dirige carta a Lerroux".

Tarragona, 17.01.1931. PS Madrid. Leg. 760, fol. 43.

"Presidente de la UGT Tarragona. Firma doc."

14.09.1936. PS Madrid. Leg. 4428, fol. 136.

"Hace entrega de un donativo para el periódico Milicias y para el PC de Asturias".

Milicias. Gijón, n. 10, p. 3. 6.12.1936.

"Figura en la relación de donantes a favor del PC y de Milicias".

Leg. - . F. 1207, fol. 11.

"Afiliado al Sindicato de Correos de Gijón".

Carp. J 27. Fol. 189.

"Afiliado al Sindicato de la CNT de Castellolí (Barna) y miembro del comité de control del citado pueblo en octubre del 36".

Carp. 531. Leg. 4803. Fols. 77- 87. PS Madr.

- Jaume Ninet Vallhonrat⁶

"Dirige varias cartas hablándole de política a su correligionario Alejandro Lerroux. Sabadell (Barcelona), diciembre de 1933".

Leg. 767, fol. 70 al 74, PS Madrid. UI 46.

"Natural de Marcelona [sic], dirige correspondencia a su correligionario Marcelino Domingo".

Leg. 2964, tom. 50, exp. 25, PS Madrid. UI 350.

"Dirige carta a su correligionario M. Domingo, el 23 de junio de 1936".

Leg. 2964, tom. 30, exp. 14, PS Madrid, UI 338.

Consultada la documentació, hi ha referències a Jaume Ninet com a governador civil de Terol l'any 1931; una carta amb la capçalera de *"la Constructora Mecánica"*, empresa propietat de Jaume Ninet de fabricació de telers i màquines per a la indústria local ubicada al c. de les Tres Creus, 131 de Sabadell; i un *"Manifest del Centre Federal Democràtic de Barcelona adreçat a l'opinió (pública) sobre la renúncia del candidat Sr. Ninet"*.

"Presidente del Consejo de Administración del Banco Nueva Hispania de Barcelona, consta su correspondencia mantenida con su correligionario M. Domingo".

Leg. 2964, t. 7, PS Madrid, exp. 14.

Una carta en què el Sr. Ninet demana a M. Domingo recomanacions al càrrec de president de la Comissió Permanent d'Indústries Tèxtils. Podria molt ben ser una carta particular del destinatari.

- Josep Rull

"Secretario de la Juventud de Esquerra Nacionalista de Cataluña (30.05.1935)".

Leg. 1746, tomo 2, fol. 346, PS Madr.

"Domiciliado en Barcelona; de 36 años. Afiliado a la UGT solicita ingresar en el SRI".

Carp. 137, fol. 460, PS Barna.

- Marc Ubach i Farell⁷

"Delegado del Partido Radical de Sabadell en el Comité Provincial de Barcelona, dirige escrito a Alejandro Lerroux. Marzo de 1936".

6 (Sabadell, 1893 - Martorell, 1936). Industrial metal·lúrgic. Regidor de l'Ajuntament de Sabadell el 1931. Assassinat.

7 Regidor a l'Ajuntament de Sabadell el 1931. Membre de la Fraternitat Republicana Radical.

8 Regidor a l'Ajuntament de Sabadell el 1931. Membre de la Fraternitat Republicana Radical.

9 (La Plata [Argentina], 1901-1984). Pedagóg i militant anarquista. Destacat dirigent de la FAI i la CNT.

Fotografia 8. Edgard Ricetti, s.d. Fotografia extreta de: Edna Copparoni, *Edgardo Ricetti. Maestro y luchador social*, Buenos Aires: Reconstruir, 1992, contraportada.

Leg. 779, fol 1-2, PS Madrid, UI 47.

Felicita Lerroux en el seu 73è aniversari. Signa en tant que delegat del Partit Radical de Sabadell. L'acompanya tot un gruix de correspondència adreçada a Lerroux.

– Josep Vilanova Reig⁸

“Firma una carta dirigida a Lerroux, desde la Fraternidad Republicana Radical de Sabadell”.

Leg. 1110, exp. 3, PS Madrid, carp. 97.

A més, hem trobat informació sobre:

– Edgard Ricetti⁹

“Pertenece a la SIA de Sabadell (Barcelona)”.

Leg. 1505, fol. 3, PS Madrid, carp. 8a, UI 150.

Es tracta d'una carta tramesa al Consejo Nacional de SIA que transcrita diu així. *“La Agrupación Local de Sabadell designa al compañero Edgardo Ricetti Escandell, componente de esta agrupación local con el cargo de Delegado Cultural para asistir a las conferencias que dará el Consejo Nacional de SIA en Barcelona los días 2 y 3 de diciembre”.* Hi apareixen els segells de la *“Agrupación local SIA Sabadell”*, de la *“Federación Local de Sindicatos Únicos CNT-AIT Sabadell”*, *“Federación Local de Juventudes Libertarias”* i *“FIJL -Sabadell FAI”*.

A la mateixa carpeta apareix informació sobre Ferrer Celma, delegat d'Assistència Social, i de Juan

José Giménez, secretari general de l'Agrupació Local del SIA Sabadell.

En el mateix lligall s'hi troba també una carta no referenciada a les fitxes (per tant, inèdita) signada per Ricetti:

“Solidaridad Internacional Antifascista SIA. Agrupación Local. Plaza Galán y García Hernández. Tel. 1828. Sabadell, 8 de agosto de 1938.

Compañero secretario de la CN de SIA. Salud.

De acuerdo a lo que nos habías encargado, te enviamos en la presente los números de alpargatas que necesitan nuestros niños de la “Granja Escolar Campesino”. Si te es posible, y de tenerlas allí, te rogamos nos fueran enviadas hoy mismo por el portador, o mañana antes de las 6 de la tarde, pues a dicha hora el compañero A. Blanco y Puig Elías visitarán la colonia y nos sabría mal presentar a los niños descalzos” (...). Alpargatas: (...)

Os saluda por la Junta: Ricetti.

Per la complexitat de la recerca, restà pendent l'obtenció d'informació sobre:

- Joan Marés Claparols, obrer filador, regidor en representació de la CNT-FAI
- Francesc Abad Samper, sindicalista i dirigent del POUM
- Manuel Farràs Baró, dirigent del PSUC i de la UGT, darrer alcalde republicà
- Serafí Espinós, sindicalista enterrat el 28 d'abril de 1934

PS Lleida

(Sense resultats pel que fa a Sabadell.)

Els fons personals

La documentació constituïda per fons personals ocupa un total de 720 capses d'arxiu. S'hi inclouen fons d'ajuntaments, sense que hi aparegui el de Sabadell.

Tribunal Especial para la Represión de la Masonería y el Comunismo

Secció Masonería A

L'expt. 19, lligall 621, conté documentació de la Logia Osiris, fundada pel sabadellenc Tomàs Viladot.

Es tracta d'una carpeta de documents en què, entre d'altres, hi ha una llista de membres actius (el mateix Tomàs Viladot Rovira, advocat, Gabriel Alguersuari i Farrer, Esteve Vilatobà i Vila, Josep Bellavista i Roca, Pere Tugas i Marca), correspondència dels anys 1889-90-91 (amb la referència de la lògia a la ciutat com el "*Valle de Sabadell*"). També hi ha algunes actes, amb constància dels assistents i els seus pseudònims.

Fotografías de la Masonería

(Sense resultats pel que fa a Sabadell.)

Documentació descartada de la consulta

PS Aragón
PS Bilbao
PS Cartagena
PS Castellón
PS Extremadura
PS Santander
PS Alicante
PS Vinaroz
PS Valencia
Fondos relativos a Asturias

Conclusions

Un dels principis de l'arxivística afirma que l'arxiu d'una institució és sempre un reflex fidel d'aquesta, tant pel que fa a les funcions i activitats que es reflecteixen en els documents com pel que fa a l'organització interna, els documents que s'han conser-

vat i àdhuc la sensibilitat amb què aquests han estat tractats.

En aquest cas, resulta obvi (i, després de l'estada efectuada, molt més encara) que no estem parlant literalment d'un arxiu, sinó, en realitat, d'un munt de documents procedents de múltiples institucions, entitats i particulars, organitzats des del punt de vista d'una acció repressiva i, per tant, disgregats conceptualment i catalogats per les mateixes forces repressives i no per professionals. És el que tècnicament s'anomena "col·lecció". Plantejar la recerca sobre Sabadell en funció de la procedència dels documents (el municipi, la Federació Local de Sindicats, el Círcol Republicà Federal, la Delegació Local del Socors Internacional Antifeixista) està, doncs, condemnat al fracàs. Al llarg de la nostra recerca no localitzàrem ni un sol document provinent del fons municipal i que, per tant, justifiqués de reivindicar-ne el retorn. Però sí que localitzàrem moltíssims documents referits a Sabadell o a sabadellencs, sobretot als que en el període republicà van tenir alguna responsabilitat política. En la major part dels casos, aquests documents es troben a la secció politicosocial de Madrid pel fet de ser documentació localitzada en els arxius dels destinataris dels documents, i no pas dels emissors. La localització –al llarg de la nostra visita– de documents que no apareixen entre els 3.000.000 de fitxes nominals ens confirma la impossibilitat de verificar, però, amb exactitud què hi ha a l'Arxiu de Salamanca. Una qüestió, a més, que no es pot dirimir ni en un dia ni en un mes d'estada. De fet, només un acurat i profund procés de tractament tècnic i catalogació dels documents permetrà de respondre aquestes qüestions. I és que precisament un dels problemes essencials d'aquesta col·lecció de documents és que el seu estadi de descripció i tractament tècnic es trobava l'any 2002, si fa no fa, igual que l'any 1948, en què es van portar a Salamanca.

Així doncs, la visita ens confirmà, des d'un punt de vista tècnic, en la posició expressada pel col·lectiu d'arxivers catalans, en el sentit que cal que els documents que tinguin propietari els siguin retornats. Segurament, és cert que caldria obtenir una còpia de substitució d'aquests documents per tal de mantenir un "segon ordre originari", aquell que les forces repressores del règim franquista van donar a aquesta

immensa col·lecció de documents procedent de tot Espanya i que avui justifiquen una pretesa "*unidad de archivo*". Sense aquest, és ben cert, no es pot entendre la magnitud d'aquesta repressió ni de la requisa mateixa: milers i milers de lligalls de documents.

Un profund procés de catalogació dut a terme per professionals dotats d'uns bons recursos tècnics i el retorn dels documents originals als seus propietaris, o bé l'ingrés a una institució arxivística més propera al territori dels documents procedents de les entitats o institucions desaparegudes seria, sens dubte, un acte de justícia que permetria tancar moltes de les ferides encara obertes per la Guerra Civil. Una mesura més en la línia de recuperació de la nostra dignitat i de la nostra memòria històrica. ●